

Teismo praktikos rinkinys

TEISINGUMO TEISMO (penktoji kolegija) SPRENDIMAS

2014 m. liepos 3 d.*

„Skolos muitinei išieškojimas — Teisės į gynybą užtikrinimo principas — Teisė būti išklausytam — Asmuo, kuriam skirtas sprendimas išieškoti, muitinės neišklausytas prieš priimant šį sprendimą, tačiau išklausytas vėlesniame skundo nagrinėjimo etape — Teisės į gynybą pažeidimas — Teisės į gynybą neužtikrinimo teisinių pasekmių nustatymas“

Sujungtose bylose C-129/13 ir C-130/13

dėl *Hoge Raad der Nederlanden* (Nyderlandai) 2013 m. vasario 22 d. sprendimais, kuriuos Teisingumo Teismas gavo 2013 m. kovo 18 d., pagal SESV 267 straipsnį pateiktų prašymų priimti prejudicinį sprendimą bylose

Kamino International Logistics BV (C-129/13),

Datema Hellmann Worldwide Logistics BV (C-130/13)

prieš

Staatssecretaris van Financiën

TEISINGUMO TEISMAS (penktoji kolegija),

kurį sudaro kolegijos pirmininkas T. von Danwitz, teisėjai E. Juhász, A. Rosas (pranešėjas), D. Šváby ir C. Vajda,

generalinis advokatas M. Wathelet,

posėdžio sekretorė M. Ferreira, vyriausioji administratorė,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį ir įvykus 2014 m. sausio 15 d. posėdžiui,

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

- *Kamino International Logistics BV* ir *Datema Hellmann Worldwide Logistics BV*, atstovaujamų konsultantų B. Boersma ir G. Koevoets,
- Nyderlandų vyriausybės, atstovaujamos M. Bultermann, B. Koopman ir J. Langer,
- Belgijos vyriausybės, atstovaujamos M. Jacobs ir J.-C. Halleux,
- Graikijos vyriausybės, atstovaujamos D. Kalogiros ir K. Paraskevopoulou,

* Proceso kalba: olandų.

— Ispanijos vyriausybės, atstovaujamos M. J. García-Valdecasas Dorrego,

— Europos Komisijos, atstovaujamos F. Wilman ir B.-R. Killmann,

susipažinęs su 2014 m. vasario 25 d. posėdyje pateikta generalinio advokato išvada,

priima šį

Sprendimą

- 1 Prašymai priimti prejudicinį sprendimą pateikti dėl 1992 m. spalio 12 d. Tarybos reglamento (EEB) Nr. 2913/92, nustatančio Bendrijos muitinės kodeksą (OL L 302, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 2 sk., 4 t., p. 307), iš dalies pakeisto 2000 m. lapkričio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (EB) Nr. 2700/2000 (OL L 311, p. 17; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 2 sk., 10 t., p. 239; toliau – Muitinės kodeksas), ir teisės į gynybą užtikrinimo principo išaiškinimo.
- 2 Šie prašymai pateikti nagrinėjant *Kamino International Logistics BV* (toliau – *Kamino*) ir *Datema Hellmann Worldwide Logistics BV* (toliau – *Datema*) ginčus su *Staatssecretaris van Financiën* dėl teisės į gynybą principo taikymo, kiek tai susiję su Muitinės kodeksu.

Teisinis pagrindas

Sąjungos teisė

- 3 Muitinės kodekso 6 straipsnio 3 dalis suformuluota taip:

„Raštu išdėstytuose muitinės sprendimuose, kuriais prašymai atmetami arba kurie yra nepalankūs asmenims, kurių atžvilgiu jie priimti, turi būti nurodyti tokių sprendimų priėmimo motyvai. Juose taip pat turi būti nurodyta sprendimo apskundimo teisė, nustatyta 243 straipsnyje.

- 4 Muitinės kodekso VII antraštinės dalies, kurioje reglamentuojama skola muitinei, 3 skyriuje reglamentuojamas skolą muitinei sudarančios pinigų sumos išieškojimas. Šio 3 skyriaus 1 skirsnį „Muito sumos įtraukimas į apskaitą ir pranešimas apie ją skolininkui“ sudaro 217–221 straipsniai.
- 5 Muitinės kodekso 219 straipsnio 1 dalyje nustatyta:

1. „Įtraukimo į apskaitą terminai, nustatyti 218 straipsnyje, gali būti pratęsti:

- a) dėl priežasčių, susijusių su valstybių narių administraciniu organizavimu, ypač, kai apskaita tvarkoma centralizuotai, arba
- b) susidarius ypatingoms aplinkybėms, dėl kurių muitinė negali laikytis minėtų terminų.

Toks pratęstas terminas negali būti ilgesnis kaip 14 dienų.“

- 6 Pagal Muitinės kodekso 220 straipsnio 1 dalį:

1. „Jeigu skolą muitinei sudaranti muito suma nebuvo įtraukta į apskaitą vadovaujantis 218 ir 219 straipsniais arba jeigu ji buvo įtraukta į apskaitą nurodžius mažesnę už teisiškai privalomą sumokėti pinigų sumą, išieškotina muito suma arba papildomai išieškotina muito suma turi būti

įtraukta į apskaitą per dvi dienas nuo tos dienos, kai muitinė sužinojo apie susidariusią padėtį ir galėjo apskaiciuoti teisiškai privalomą sumokėti pinigų sumą bei nustatyti skolininką (paskesnis įtraukimas į apskaitą). Šis terminas gali būti pratęstas vadovaujantis 219 straipsniu.“

7 Muitinės kodekso 221 straipsnyje nustatyta:

„1. Įtraukus maito sumą į apskaitą, apie ją taikant atitinkamas procedūras turi būti pranešama skolininkui.

<...>

3. Pranešimas skolininkui nebegali būti pateikiamas pasibaigus trejų metų laikotarpiui nuo skolos muitinei atsiradimo dienos. Šis laikotarpis sustabdomas nuo 243 straipsnyje nustatyto skundo pateikimo dienos per visą laikotarpį, kol jis nagrinėjamas teisme.

<...>“

8 Muitinės kodekso VIII antraštinę dalį „Skundai“ sudaro 243–245 straipsniai. Jo 243 straipsnyje nustatyta:

„1. Bet kuris asmuo turi teisę apskųsti muitinės priimtus sprendimus, susijusius su muitų teisės aktu taikymu, kurie su juo susiję tiesiogiai ir individualiai.

<...>

Skundas privalo būti pateiktas toje valstybėje narėje, kurioje buvo priimtas atitinkamas sprendimas arba pateiktas prašymas jį priimti.

2. Teise pateikti skundą galima pasinaudoti:

- a) pradžioje pateikiant skundą muitinės įstaigai, valstybės narės paskirtai vykdyti atitinkamas funkcijas;
- b) po to vadovaujantis valstybėse narėse galiojančiais teisės aktais pateikiant skundą nepriklausomai institucijai, kuri gali būti teisminė institucija arba jai lygiavertė specializuota institucija.“

9 Muitinės kodekso 244 straipsnyje numatyta:

„Skundo pateikimas nesustabdo apskūsto sprendimo įgyvendinimo.

Tačiau muitinė visai arba iš dalies sustabdo tokio sprendimo įgyvendinimą, jeigu yra rimto pagrindo manyti, kad apskūstasis sprendimas neatitinka muitų teisės aktų arba kad dėl jo suinteresuotam asmeniui gali būti padaryta neatitaisoma žala.

Jeigu vykdant apskūstąjį sprendimą turėtų būti sumokėti importo arba eksporto muitai, tokio sprendimo įgyvendinimas gali būti sustabdytas tik turint garantiją arba ją pateikus. Tačiau tokios garantijos neturi būti reikalaujama, jeigu toks reikalavimas, atsižvelgiant į skolininko nurodytas aplinkybes, galėtų jam sukelti rimtų ekonominių arba socialinių sunkumų.“

10 Pagal Muitinės kodekso 245 straipsnį:

„Apskundimo procedūros taikymo tvarką nustato valstybių narių nuostatos.“

Nyderlandų teisė

- 11 Pagal Bendrojo administracinės teisės įstatymo (*Algemene wet bestuursrecht*, toliau – *Awb*) 4:8 straipsnio 1 dalį prieš priimdama sprendimą, kuris gali būti nepalankus suinteresuotajam asmeniui, neprašiusiam šio sprendimo priimti, administracinė institucija suteikia jam galimybę pareikšti nuomonę, jeigu, pirma, minėtas sprendimas grindžiamas aspektais, susijusiais su suinteresuotajam asmeniui priskirtinomis faktinėmis aplinkybėmis ir interesais, ir, antra, šių aspektų nenurodė pats suinteresuotasis asmuo.
- 12 *Awb* 4:12 straipsnio 1 dalis suformuluota taip:
- „Administracinė institucija gali netaikyti 4:7 ir 4:8 straipsnių nuostatų, kai priima sprendimą, kuriuo siekiama nustatyti finansinę prievolę ar teisę, jeigu:
- a) dėl šio sprendimo gali būti pateiktas skundas ar administracinis skundas ir
 - b) išnagrinėjus skundą ar administracinį skundą neigiami sprendimo padariniai gali būti visiškai panaikinti.“
- 13 *Awb* 6:22 straipsnyje nustatyta:
- „Skundą nagrinėjanti institucija gali palikti galioti sprendimą, dėl kurio pateiktas skundas, nepaisant to, kad pažeista rašytinės ar nerašytinės teisės norma arba bendrasis teisės principas, jeigu galima pripažinti, kad šitoks normos ar principo pažeidimas nepadarė žalos suinteresuotiesiems asmenims.“
- 14 *Awb* 7:2 straipsnyje numatyta:
- „1. Prieš priimdama sprendimą dėl skundo, administracinė institucija suteikia suinteresuotajam asmeniui galimybę būti išklausytam.
2. Administracinė institucija apie tai visais atvejais praneša skundo pateikėjui ir suinteresuotiesiems asmenims, kurie rengiant sprendimą pareiškė savo poziciją.“
- 15 Vėliau administraciniai sprendimai gali būti apskūsti teisme, suteikiant galimybę pateikti apeliacinį ir kasacinį skundus.

Pagrindinės bylos ir prejudiciniai klausimai

- 16 Abiejose pagrindinėse bylose muitinės tarpininkės, t. y. *Kamino* byloje C-129/13 ir *Datema* byloje C-130/13, įgalios tos pačios įmonės, 2002 ir 2003 m. pateikė konkrečių prekių, pavadintų „sodo palapinėmis / šventėms skirtais tentais ir šoninėmis sienomis“, išleidimo į laisvą apyvartą deklaracijas. *Kamino* ir *Datema* šias prekes deklaravo kaip priskirtinas prie Kombinuotosios nomenklatūros 6 601 10 00 pozicijos („sodo skėčiai arba panašūs skėčiai“) ir sumokėjo tai pozicijai taikytino 4,7 % tarifo muitą.
- 17 Nyderlandų muitinei atlikus patikrinimą, mokesčių inspektorius padarė išvadą, kad tokia klasifikacija yra neteisinga ir kad atitinkamas prekes reikėjo priskirti prie Kombinuotosios nomenklatūros 6 306 99 00 pozicijos („palapinės ir stovyklaviečių reikmenys“), kuriai taikomas didesnis muitų tarifas – 12,2 %.
- 18 Todėl mokesčių inspektorius, siekdamas išieškoti iš *Kamino* ir *Datema* nesumokėtus muitus, 2005 m. balandžio 2 d. ir 28 d. sprendimais priėmė nurodymus sumokėti pagal Muitinės kodekso 220 straipsnio 1 dalį ir 221 straipsnio 1 dalį.

- 19 Ieškovės pagrindinėse bylose neturėjo galimybės pateikti savo argumentų prieš gaudamos šiuos nurodymus sumokėti.
- 20 Jos minėtus nurodymus sumokėti apskundė mokesčių inspektoriumi ir šis, išnagrinėjęs pateiktus argumentus, atmetė skundus kaip nepagrįstus.
- 21 Ieškovių pagrindinėse bylose pareikštus ieškinius dėl mokesčių inspektoriumo sprendimo atmesti skundus *Rechtbank te Haarlem* pripažino nepagrįstais. Apeliaciniame procese *Gerechtshof te Amsterdam* patvirtino *Rechtbank te Haarlem* sprendimą, kuriuo ieškovės pagrindinėse bylose buvo įpareigtos įvykdyti joms pagal nurodymus sumokėti nustatytas prievolės.
- 22 Tuomet *Kamino* ir *Datema* pateikė kasacinį skundą *Hoge Raad der Nederlanden*.
- 23 Savo sprendimuose dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą *Hoge Raad der Nederlanden* pažymi, jog *Gerechtshof te Amsterdam*, atsižvelgęs į Teisingumo Teismo sprendimą *Sopropé* (C-349/07, EU:C:2008:746), apeliaciniame procese manė, kad mokesčių inspektorius pažeidė teisės į gynybą užtikrinimo principą, nes prieš priimdamas nagrinėjamus nurodymus sumokėti nesuteikė suinteresuotiesiems asmenims galimybės pareikšti nuomonės dėl aspektų, kuriais buvo grindžiamas muitų išieškojimas *a posteriori*.
- 24 Vis dėlto *Hoge Raad der Nederlanden* nurodo, kad nei Muitinės kodekse, nei taikytinoje nacionalinėje teisėje nėra procedūrinių nuostatų, kuriomis muitinė būtų įpareigota, prieš pateikdama Muitinės kodekso 221 straipsnio 1 dalyje nurodytą pranešimą apie skolą muitinei, suteikti muitu apmokestinamam asmeniui galimybę pareikšti poziciją dėl aspektų, kuriais grindžiamas muitų išieškojimas *a posteriori*.
- 25 Tokiomis aplinkybėmis *Hoge Raad der Nederlanden* nusprendė sustabdyti bylų nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus, kurie bylose C-129/13 ir C-130/13 suformuluoti vienodai:
- „1. Ar Sąjungos teisėje įtvirtintą principą, kad valdžios institucijos turi užtikrinti teisę į gynybą, gali tiesiogiai taikyti nacionalinis teismas?
2. Jeigu atsakymas į pirmąjį klausimą būtų teigiamas:
- a) ar Sąjungos teisėje įtvirtintą principą, kad valdžios institucijos turi užtikrinti teisę į gynybą, reikia aiškinti taip, kad jis pažeidžiamas, jeigu asmuo, dėl kurio ketinama priimti sprendimą, nebuvo išklaustas prieš valdžios institucijai priimant jam nepalankią priemonę, tačiau gavo galimybę būti išklaustas vėliau, per administracinę (skundo nagrinėjimo) procedūrą, kuri vyksta prieš pareiškiant ieškinį nacionaliniame teisme;
- b) ar Sąjungos teisėje įtvirtinto principo, kad valdžios institucijos turi užtikrinti teisę į gynybą, pažeidimo teisiniai padariniai nustatomi pagal nacionalinę teisę?
3. Jeigu į antrojo klausimo b dalį būtų atsakyta neigiamai, į kokias aplinkybes gali atsižvelgti nacionalinis teismas, nustatydamas teisinius padarinius, ir ar jis gali visų pirma atsižvelgti į tai, kad darytina prielaida, jog nesant Sąjungos teisėje įtvirtinto principo, kad valdžios institucijos turi užtikrinti teisę į gynybą, pažeidimo procesas būtų klostęsis kitaip?“
- 26 2013 m. balandžio 24 d. Teisingumo Teismo pirmininko nutartimi bylos C-129/13 ir C-130/13 buvo sujungtos, kad būtų bendrai vykdoma rašytinė ir žodinė proceso dalys ir priimtas galutinis sprendimas.

Dėl prejudicinių klausimų

Dėl pirmojo klausimo

- 27 Pateikdamas pirmąjį klausimą prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės nori sužinoti, ar principu, kad valdžios institucijos turi užtikrinti teisę į gynybą, ir iš šio principo kylančia teise bet kuriam asmeniui būti išklausytam vykstant administracinei procedūrai iki sprendimo, galinčio neigiamai paveikti jo interesus, priėmimo, taikomais pagal Muitinės kodeksą, asmenys gali tiesiogiai remtis nacionaliniuose teismuose.
- 28 Šiuo klausimu primintina, kad teisės į gynybą užtikrinimo principas yra bendrasis Sąjungos teisės principas, o teisė būti išklausytam per bet kokią procedūrą yra jo sudedamoji dalis (sprendimų *Sopropé*, EU:C:2008:746, 33 ir 36 punktai ir *M.*, C-277/11, EU:C:2012:744, 81 ir 82 punktai).
- 29 Teisė būti išklausytam šiuo metu įtvirtinta ne tik Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 47 ir 48 straipsniuose, pagal kuriuos užtikrinamas teisės į gynybą ir teisės į teisingą bylos nagrinėjimą per bet kokią teismo procesą paisymas, bet ir jos 41 straipsnyje, pagal kurį užtikrinama teisė į gerą administravimą. Šio 41 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad teisė į gerą administravimą apima, be kita ko, kiekvieno asmens teisę būti išklausytam prieš taikant bet kokią individualią jam nepalankią priemonę (Sprendimo *M.*, EU:C:2012:744, 82 ir 83 punktai). Tačiau pažymėtina, kad Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija įsigaliojo 2009 m. gruodžio 1 d., todėl netaikoma procedūroms, po kurių buvo priimti 2005 m. balandžio 2 d. ir 28 d. nurodymai sumokėti (pagal analogiją žr. Sprendimo *Sabou*, C-276/12, EU:C:2013:678, 25 punktą).
- 30 Pagal šį principą, kurį reikia taikyti, kai administracija ketina priimti aktą asmens nenaudai (Sprendimo *Sabou*, EU:C:2008:746, 36 punktas), asmenys, kuriems skirti sprendimai, galintys turėti didelį poveikį jų interesams, privalo turėti galimybę veiksmingai pateikti savo nuomonę dėl aplinkybių, kuriomis administracija grindžia savo sprendimą (Sprendimo *Sabou*, EU:C:2008:746, 37 punktas).
- 31 Ši pareiga valstybių narių administracijai nustatoma, kai ji priima sprendimus, kuriems taikoma Sąjungos teisė, nors taikytinuose Sąjungos teisės aktuose toks formalumas aiškiai nenumatytas (žr. sprendimų *Sopropé*, EU:C:2008:746, 38 punktą; *M.*, EU:C:2012:744, 86 punktą ir *G. ir R.*, C-383/13 PPU, EU:C:2013:533, 32 punktą).
- 32 Pagrindinėse bylose nei Muitinės kodekse, nei taikytinose nacionalinės teisės nuostatose nenumatyta teisė būti išklausytam kompetentingos muitinės per importo muitų išieškojimo *a posteriori* procedūrą, prieš išsiunčiant nurodymą sumokėti. Kiek tai susiję su muitų išieškojimo *a posteriori* procedūra ir į Sąjungos teisės taikymo sritį patenkančiu sprendimu, neginčijama, kad teisės į gynybą užtikrinimo principas taikomas valstybėms narėms.
- 33 Galiausiai sprendimo byloje *Sopropé* (EU:C:2008:746), kurioje Teisingumo Teismo teirautasi dėl nacionalinėje teisėje numatyto 8–15 dienų termino, per kurį apmokestinamasis asmuo gali pasinaudoti savo teise būti išklausytas prieš priimant sprendimą dėl išieškojimo, suderinamumo su teisės į gynybą užtikrinimo principo reikalavimais, 44 punkte Teisingumo Teismas pažymėjo, kad kai nacionalinės teisės aktuose nustatytas terminas suinteresuotajam asmeniui pateikti pastabas, nacionalinis teismas, tinkamai atsižvelgdamas į konkrečios bylos aplinkybes, turi užtikrinti, kad šis terminas atitiktų konkrečią atitinkamo asmens ar įmonės situaciją ir kad jis suteiktų galimybę asmeniui pasinaudoti teise į gynybą laikantis veiksmingumo principo.
- 34 Iš išdėstytų motyvų darytina išvada, kad ne tik nacionalinės valdžios institucijos turi paisyti teisės į gynybą, priimdamos sprendimus, patenkančius į Sąjungos teisės taikymo sritį, bet ir suinteresuotieji asmenys turi galėti tiesiogiai remtis šia teise nacionaliniuose teismuose.

35 Todėl į pirmąjį klausimą reikia atsakyti, jog principu, kad valdžios institucijos turi užtikrinti teisę į gynybą, ir iš šio principo kylančia kiekvieno asmens teise būti išklaustyti vykstant administracinei procedūrai iki sprendimo, galinčio neigiamai paveikti jo interesus, priėmimo, taikomais pagal Muitinės kodeksą, asmenys gali tiesiogiai remtis nacionaliniuose teismuose.

Dėl antrojo klausimo a punkto

36 Antrojo klausimo a punktu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės nori sužinoti, ar teisės į gynybą užtikrinimo principas ir ypač kiekvieno asmens teisė būti išklaustyti prieš priimant jam nepalankią individualią priemonę turi būti aiškinami taip, kad asmens, kuriam skirtas nurodymas sumokėti, priimtas per importo muitų išieškojimo *a posteriori* procedūrą pagal Muitinės kodeksą, teisė į gynybą pažeista, jei valdžios institucija jo neišklausė prieš priimdama sprendimą, nors jis gali pareikšti savo poziciją vėliau per administracinę skundo nagrinėjimo procedūrą.

37 Norint atsakyti į šį klausimą, pirmiausia reikia priminti tikslą, kurio siekiama teisės į gynybą užtikrinimo principu, ypač teise būti išklaustyti.

38 Teisingumo Teismo teigimu, taisykle, kad asmeniui, kurio nenaudai priimtas sprendimas, turi būti suteikta galimybė prieš jį priimant pateikti pastabas, siekiama užtikrinti, kad kompetentinga valdžios institucija galėtų atsižvelgti į visas svarbias aplinkybes. Siekiant užtikrinti veiksmingą atitinkamo asmens ar įmonės apsaugą, ji būtent skirta, kad šie galėtų ištaisyti klaidą ar pateikti su savo individualia situacija susijusių įrodymų, kurie būtų palankūs tam, kad sprendimas būtų arba nebūtų priimtas arba kad būtų nulemtas jo turinys (Sprendimo *Sopropé*, EU:C:2008:746, 49 punktas).

39 Pagal nusistovėjusią teismo praktiką teisė būti išklaustyti bet kuriam asmeniui užtikrina galimybę vykstant administracinei procedūrai iki sprendimo, galinčio neigiamai paveikti jo interesus, priėmimo tinkamai ir veiksmingai pareikšti savo nuomonę (žr. Sprendimo *M.*, EU:C:2012:744, 87 punktą ir jame nurodytą teismo praktiką). Taip pat, kaip nurodyta šio sprendimo 31 punkte, šios teisės reikia laikytis ir tuo atveju, kai toks formalumas taikytinuose teisės aktuose nėra aiškiai numatytas (žr. Sprendimo *G. ir R.*, EU:C:2013:533, 32 punktą ir jame nurodytą teismo praktiką).

40 Šiuo klausimu neginčijama, kad pagrindinėse bylose asmenys, kuriems skirti nurodymai sumokėti, nebuvo išklausti prieš priimant jiems nepalankius sprendimus.

41 Tokiomis aplinkybėmis konstatuotina, kad nurodymų sumokėti priėmimas pagal Muitinės kodekso 220 straipsnio 1 dalį ir 221 straipsnio 1 dalį ir vadovaujantis nacionalinės teisės aktuose, kaip antai taikytinuose pagrindinėse bylose, kuriais įgyvendinamas Muitinės kodekso 243 straipsnis, numatyta administracine procedūra yra asmenų, kuriems skirti tie nurodymai sumokėti, teisės būti išklaustiems ribojimas.

42 Tačiau pagal nusistovėjusią teismo praktiką pagrindinės teisės, kaip antai teisės į gynybą užtikrinimas, taip pat nėra absoliučios, joms gali būti taikomi apribojimai su sąlyga, kad jie iš tikrųjų atitinka bendrojo intereso tikslus, kurių siekiama nagrinėjama priemone, ir, atsižvelgiant į siekiamą tikslą, tai nėra neproporcingas ir netoleruotinas kišimasis, pažeidžiantis užtikrinamų teisių esmę (sprendimų *G. ir R.*, EU:C:2013:533, 33 punktas ir *Texdata Software*, C-418/11, EU:C:2013:588, 84 punktas).

43 Reikia išnagrinėti, ar pagrindinių bylų aplinkybėmis šiose bylose nagrinėjamas teisės būti išklaustyti ribojimas gali būti pateisinamas, remiantis pirmesniame punkte nurodyta teismo praktika.

44 Nyderlandų vyriausybė tvirtina, jog jeigu Teisingumo Teismas nuspręstų, kad išieškojimo *a posteriori* atveju nacionalinės valdžios institucijos iš principo turi išklausti suinteresuotuosius asmenis prieš išsiųsdamos jiems nurodymą sumokėti, egzistuoja motyvų, pateisinančių šios taisyklės nesilaikymą. Visų pirma tai, kad suinteresuotasis asmuo būtų išklaustytas prieš išsiunčiant nurodymą sumokėti, būtų

nesuderinama su privalomomis Muitinės kodekso normomis dėl apskaitos ir surinkimo. Dėl Muitinės kodekse nustatytų terminų muitinės turi galėti įtraukti į apskaitą skolą muitinei, kai tik ją nustato, ir kuo greičiau išsiųsti nurodymą sumokėti. Bendrasis interesas, kurį siekiama patenkinti, yra supaprastinti administracinę procedūrą ir veiksmingai ją organizuoti. Kadangi nurodymų sumokėti priimama labai daug, būtų neveiksminga suinteresuotuosius asmenis išklausti iš anksto.

- 45 Be to, ši vyriausybė teigia, kad, atsižvelgiant į visas nagrinėjamos nacionalinės administracinės procedūros ypatybes, išklausymo prieš priimant nurodymą sumokėti nebuvimas nepažeidžia teisės į gynybą esmės, nes, remiantis *Awb* 7:2 straipsniu, asmenys, kuriems skirti nurodymai sumokėti, turi galimybę būti išklausti vėliau, per administracinę procedūrą nagrinėjant dėl šių nurodymų pateiktą skundą. Kadangi pateikus tokį skundą gali atsirasti tokių pačių teisinių pasekmių ir kadangi nepalanki aplinkybė gali būti ir toliau nagrinėjama, išsaugoma teisės į gynybą užtikrinimo principo esmė, t. y. galimybė užginčyti tam tikrą sprendimą *a posteriori*.
- 46 Tokiomis aplinkybėmis reikia atsižvelgti, pirma, į Muitinės kodekse nustatytas su terminu susijusias sąlygas, būtinas, kad skolą muitinei sudaranti maito suma būtų įtraukta į apskaitą, ir, antra, į pagrindinėse bylose nagrinėjamos administracinės procedūros ypatybes.
- 47 Pirma, kiek tai susiję su Muitinės kodekse nustatytais terminais, šio kodekso 220 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad jeigu skolą muitinei sudaranti maito suma nebuvo įtraukta į apskaitą vadovaujantis šio kodekso 218 ir 219 straipsniais arba jeigu ji buvo įtraukta į apskaitą nurodžius mažesnę už teisiškai privalomą sumokėti pinigų sumą, išieškotina maito suma arba papildomai išieškotina maito suma turi būti įtraukta į apskaitą per dvi dienas nuo tos dienos, kai muitinė sužinojo apie susidariusią situaciją ir galėjo apskaičiuoti teisiškai privalomą sumokėti pinigų sumą ir nustatyti skolininką. Vadovaujantis 219 straipsniu, susidarius ypatingoms aplinkybėms šis terminas gali būti pratęstas, tačiau negali būti ilgesnis kaip 14 dienų. Muitinės kodekso 221 straipsnyje priduriama, kad apie maito sumą skolininkui turi būti pranešama įtraukus maito sumą į apskaitą.
- 48 Anot Nyderlandų vyriausybės, toks privalomas dviejų dienų terminas atrodo sunkiai suderinamas su pareiga išklausti suinteresuotąjį asmenį prieš išsiunčiant jam nurodymą sumokėti.
- 49 Tačiau šiuo klausimu pažymėtina, kad Teisingumo Teismas sprendimuose *Komisija / Ispanija* (C-546/03, EU:C:2006:132) ir *Komisija / Italija* (C-423/08, EU:C:2010:347) jau yra išdėstęs savo nuomonę dėl būtinybės valstybėms narėms laikytis Muitinės kodekso 220 straipsnio 1 dalyje numatyto skolą muitinei sudarančios maito sumos paskesnio įtraukimo į apskaitą termino; tai buvo bylos dėl įsipareigojimų neįvykdymo, kuriose suinteresuotosios valstybės narės rėmėsi pareiga užtikrinti muitinės skolininkų teisę į gynybą, siekdamos pateisinti termino nesilaikymą, dėl kurio Europos Komisija tik pavėluotai galėjo naudotis nuosavais ištekliais.
- 50 Sprendimų *Komisija / Ispanija* (EU:C:2006:132) ir *Komisija / Italija* (EU:C:2010:347) atitinkamai 33 ir 45 punktuose Teisingumo Teismas darė skirtumą tarp, pirma, valstybių narių ir Europos Sąjungos santykių ir, antra, muitinės skolininko ir nacionalinės muitinės santykių, kai būtina užtikrinti teisę į gynybą.
- 51 Teisingumo Teismas nusprendė, kad nors teisės į gynybą užtikrinimo principas turi būti taikomas vykdant paskesnį išieškojimo procedūrą, t. y. skolininko ir valstybės narės santykiams, valstybių narių ir Sąjungos santykių atveju jis negali leisti valstybėms narėms nesilaikyti pareigos per Sąjungos teisės aktuose nustatytus terminus nustatyti Sąjungos teisės į nuosavus išteklius (sprendimų *Komisija / Ispanija*, EU:C:2006:132, 33 punktą ir *Komisija / Italija*, EU:C:2010:347, 45 punktą).
- 52 Be to, reikia patikslinti, kad, kaip per posėdį pažymėjo Europos Komisija, Muitinės kodekso 220 straipsnio 1 dalyje numatytas dviejų dienų terminas, skirtas tam, kad skolą muitinei sudaranti maito suma būtų įtraukta į apskaitą, gali būti pratęstas pagal to paties kodekso 219 straipsnį. Pagal

pastarojo straipsnio 1 dalies b punktą įtraukimo į apskaitą terminas gali būti pratęstas susidarius ypatingoms aplinkybėms, dėl kurių muitinė negali laikytis minėto termino, tačiau pratęstas terminas negali būti ilgesnis kaip 14 dienų.

- 53 Galiausiai Sprendimo *Komisija / Italija* (EU:C:2010:347) 46 punkte Teisingumo Teismas priminė, be kita ko, kad muitų įtraukimas į apskaitą, pranešimas apie privalomus sumokėti muitus ir nuosavų išteklių įskaitymas nekliudo skolininkui, remiantis Muitinės kodekso 243 ir paskesniais straipsniais, ginčyti jam tenkančios pareigos nurodant visus turimus argumentus.
- 54 Antra, dėl klausimo, ar pagrindinėse bylose buvo užtikrinta suinteresuotųjų asmenų teisė į gynybą, nors jie turėjo galimybę pareikšti savo poziciją tik nagrinėjant skundą, primintina, kad, vadovaujantis bendruoju Sąjungos interesu, būtent – kuo skubiau išieškoti pajamas, reikalaujama tikrinimus vykdyti greitai ir efektyviai (Sprendimo *Sopropé*, EU:C:2008:746, 41 punktas).
- 55 Be to, iš Teisingumo Teismo praktikos matyti, kad išklausymas *a posteriori*, nagrinėjant dėl nepalankaus sprendimo pateiktą skundą, tam tikromis aplinkybėmis gali užtikrinti teisės būti išklausytam paisymą (pagal analogiją žr. Sprendimo *Texdata Software*, EU:C:2013:588, 85 punktas).
- 56 Kalbant apie muitinės sprendimus, pažymėtina, kad pagal Muitinės kodekso 243 straipsnio 1 dalį bet kuris asmuo turi teisę apskųsti muitinės priimtus sprendimus, susijusius su muitų teisės aktų taikymu, kurie su juo tiesiogiai ir individualiai susiję. Tačiau, kaip pažymi prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas ir Komisija, remiantis Muitinės kodekso 244 straipsnio pirma pastraipa, skundo pateikimas pagal šio kodekso 243 straipsnį nesustabdo apskūsto sprendimo įgyvendinimo. Dėl šios priežasties pateiktas skundas nėra kliūtis nedelsiant vykdyti tą sprendimą. Tačiau pagal Muitinės kodekso 244 straipsnio antrą pastraipą muitinė gali visai arba iš dalies sustabdyti tokio sprendimo įgyvendinimą, jeigu yra rimto pagrindo manyti, kad apskūstasis sprendimas neatitinka muitų teisės aktų arba kad dėl jo suinteresuotajam asmeniui gali būti padaryta neatitaisoma žala. Be to, Muitinės kodekso 244 straipsnio trečioje pastraipoje nustatyta, kad tokiu atveju turi būti pateikiama garantija.
- 57 Kaip matyti iš Muitinės kodekso 245 straipsnio, apskundimo procedūros taikymo tvarka nustatoma valstybių narių teisės nuostatose.
- 58 Pagrindinėse bylose nagrinėjama administracinė procedūra įtvirtinta *Awb*. Pagal *Awb* 4:8 straipsnyje įtvirtintą principą reikalaujama, kad valdžios institucijos, prieš priimdamos sprendimą, kuris gali būti nepalankus suinteresuotajam asmeniui, neprašiusiam šio sprendimo priimti, leistų jam pareikšti nuomonę dėl numatomo sprendimo.
- 59 Tačiau pagal *Awb* 4:12 straipsnį šis principas gali būti netaikomas finansinio pobūdžio sprendimams, jei, pirma, dėl šio sprendimo gali būti pateiktas skundas ar administracinis skundas ir, antra, išnagrinėjus skundą ar administracinį skundą neigiami sprendimo padariniai gali būti visiškai panaikinti.
- 60 Ši nuostata taikyta pagrindinėse bylose.
- 61 Prieš tai, kai pareiškė ieškinį teisme ir dėl to turėjo galimybę pateikti apeliacinį ir kasacinį skundus, suinteresuotieji asmenys turėjo galimybę pateikti skundą sprendimą priėmusiai institucijai ir, remiantis *Awb* 7:2 straipsniu, būti išklausti nagrinėjant šį skundą.
- 62 Iš Nyderlandų vyriausybės pastabų matyti, kad šis skundas nagrinėjamas remiantis teisinėmis nuostatomis ir reikšmingomis faktinėmis aplinkybėmis, buvusiomis priimant sprendimą dėl skundo, taigi pradinio sprendimo neigiami padariniai gali būti panaikinti pasibaigus skundo nagrinėjimo procedūrai. Nagrinėjamu atveju nurodymų sumokėti, kaip antai nagrinėjamų pagrindinėse bylose,

galimi neigiami padariniai galėtų būti panaikinti *a posteriori*, jeigu padavus skundą mokėjimas galėtų būti atidėtas, o sprendimo reikalauti sumokėti vykdymas sustabdytas, kol pagal nacionalines taisykles bus išnagrinėtas skundas (ir ieškinys).

- 63 Tačiau per posėdį Nyderlandų vyriausybė teigė, kad sprendimo reikalauti sumokėti vykdymas nesustabdomas automatiškai, o ginčijamo nurodymo sumokėti adresatas turi to prašyti savo skunde. Ši vyriausybė taip pat tvirtino, kad paprastai sprendimo vykdymas sustabdomas ir kad šio principo taikymas numatytas ministerijos aplinkraštyje.
- 64 Taigi dėl skundo procedūros automatiškai nesustabdomas nepalankaus sprendimo įgyvendinimas ir jis netampa iškart netaikytinas.
- 65 Iš Sprendimo *Texdata Software* (EU:C:2013:588, 85 punktas) matyti, kad ši ypatybė gali turėti reikšmės nagrinėjant galimą teisės būti išklaustam prieš priimant nepalankų sprendimą ribojimo pateisinimą.
- 66 Tame sprendime Teisingumo Teismas nusprendė, kad baudos skyrimas be išankstinio įspėjimo ir be galimybės pateikti pastabas iki nuobaudos taikymo negali paveikti nagrinėjamos pagrindinės teisės esmės, nes, pateikus motyvuotą skundą dėl nutarimo skirti baudą, šis nedelsiant nebetaikomas ir pradedamas įprastas procesas, per kurį gali būti užtikrinta teisė būti išklaustam (Sprendimo *Texdata Software*, EU:C:2013:588, 85 punktas).
- 67 Tačiau iš ankstesniame punkte nurodytos teismo praktikos negalima daryti išvados, kad tuo atveju, kai nebuvo išklaustyta prieš priimant nurodymą sumokėti, skundo ar administracinio skundo dėl šio nurodymo sumokėti pateikimas būtina turi lemti automatinį šio nurodymo sumokėti vykdymo sustabdymą, kad būtų užtikrinta teisė būti išklaustam nagrinėjant šį skundą ar administracinį skundą.
- 68 Atsižvelgiant į bendrąją Sąjungos interesą kuo skubiau išieškoti jai priklausančias pajamas, nurodytą šio sprendimo 54 punkte, Muitinės kodekso 244 straipsnio antroje pastraipoje numatyta, kad, pateikus skundą dėl nurodymo sumokėti, šio nurodymo įgyvendinimas sustabdomas, tik jeigu yra pagrindo manyti, kad apskūstasis sprendimas neatitinka muitų teisės aktų arba kad dėl jo suinteresuotajam asmeniui gali būti padaryta neatitaisoma žala.
- 69 Primintina, kad pagal nusistovėjusią teismo praktiką Sąjungos teisės nuostatas, kaip antai Muitinės kodeksą, būtina aiškinti atsižvelgiant į pagrindines teises, kurios, vadovaujantis nusistovėjusia teismo praktika, yra sudedamoji bendrųjų teisės principų, kurių laikymąsi užtikrina Teisingumo Teismas, dalis (šiuo klausimu žr. sprendimų *Österreichischer Rundfunk ir kt.*, C-465/00, C-138/01 ir C-139/01, EU:C:2003:294, 68 punktą ir *Google Spain ir Google*, C-131/12, EU:C:2014:317, 68 punktą).
- 70 Tokiomis aplinkybėmis nacionalinės teisės nuostatomis, kuriomis įgyvendinamos Muitinės kodekso 244 straipsnio antroje pastraipoje numatytos įgyvendinimo atidėjimo sąlygos, tuo atveju, kai nėra išankstinio išklausymo, turi būti užtikrinama, kad šios sąlygos, t. y. pagrindo manyti, kad apskūstasis sprendimas neatitinka muitų teisės aktų arba kad dėl jo suinteresuotajam asmeniui gali būti padaryta neatitaisoma žala, egzistavimas, nebūtų taikomos ar aiškinamos ribojamai.
- 71 Pagrindinėse bylose nurodymų sumokėti vykdymas pateikus skundą sustabdomas remiantis ministerijos aplinkraščiu. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi patikrinti, ar šis aplinkraštis suteikia asmenims, kuriems skirti nurodymai sumokėti, galimybę, kad tuo atveju, kai jie nebuvo išklausti iš anksto, šių nurodymų įgyvendinimas bus sustabdytas, kol jie galbūt bus suformuluoti kitaip, siekiant užtikrinti teisės į tokį vykdymo sustabdymą veiksmingumą.
- 72 Bet kuriuo atveju nacionalinė administracinė procedūra, kuria įgyvendinama Muitinės kodekso 244 straipsnio antra pastraipa, negali riboti tokio sustabdymo, jeigu yra pagrindo manyti, kad apskūstasis sprendimas neatitinka muitų teisės aktų arba kad dėl jo suinteresuotajam asmeniui gali būti padaryta neatitaisoma žala.

73 Tokiomis aplinkybėmis į antrojo klausimo a punktą reikia atsakyti, kad teisės į gynybą užtikrinimo principas ir ypač kiekvieno asmens teisė būti išklaustyti prieš priimant jam nepalankią individualią priemonę turi būti aiškinami taip, kad asmens, kuriam skirtas nurodymas sumokėti, priimtas per importo muitų išieškojimo *a posteriori* procedūrą pagal Muitinės kodeksą, teisė į gynybą pažeista, jei valdžios institucija jo neišklausė prieš priimdama sprendimą, nors jis gali pareikšti savo poziciją vėliau per administracinę skundo nagrinėjimo procedūrą, jeigu nacionalinės teisės nuostatose asmenims, kuriems skirti tokie nurodymai, nesuteikiama galimybė, jog tuo atveju, kai jie nebuvo išklausti iš anksto, šių nurodymų įgyvendinimas bus sustabdytas, kol jie galbūt bus suformuluoti kitaip. Bet kuriuo atveju taip yra, jei dėl nacionalinės administracinės procedūros, kuria įgyvendinama Muitinės kodekso 244 straipsnio antra pastraipa, ribojamas toks sustabdymas, kai yra pagrindo manyti, kad apskūstasis sprendimas neatitinka muitų teisės aktų arba kad dėl jo suinteresuotajam asmeniui gali būti padaryta neatitaisoma žala.

Dėl antrojo klausimo b punkto ir trečiojo klausimo

74 Antrojo klausimo b punktu ir trečiuoju klausimu, kuriuos reikia nagrinėti kartu, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės nori sužinoti, ar valdžios institucijos padaryto teisės į gynybą užtikrinimo principo pažeidimo teisinės pasekmės nustatomos nacionalinėje teisėje ir į kokias aplinkybes nagrinėdamas bylą gali atsižvelgti nacionalinis teismas. Jis visų pirma klausia, ar nacionalinis teismas gali atsižvelgti į hipotezę, kad sprendimo priėmimo procedūra būtų pasibaigusi taip pat, jei būtų užtikrinta teisė būti iš anksto išklaustyti.

75 Šiuo klausimu visų pirma primintina, jog Teisingumo Teismas jau yra nurodęs, kad jeigu Sąjungos teisėje nenustatytos nei sąlygos, kuriomis turi būti paisoma teisės į gynybą, nei šios teisės nepaisymo pasekmės, šios sąlygos ir pasekmės nustatomos nacionalinėje teisėje, jeigu tik šiuo tikslu priimtos priemonės yra tapačios priemonėms, taikomoms privatiems asmenims panašiose nacionalinės teisės reguliuojamose situacijose (lygiavertiškumo principas), ir dėl jų naudojimas Sąjungos teisėje nustatytomis teisėmis netampa praktiškai neįmanomas arba pernelyg sudėtingas (veiksmingumo principas) (žr. Sprendimo *G. ir R.*, EU:C:2013:533, 35 punktą ir jame nurodytą teismo praktiką).

76 Ši pozicija taikytina muitų sričiai, nes Muitinės kodekso 245 straipsnyje aiškiai daroma nuoroda į nacionalinę teisę, nurodant, kad „apskundimo procedūros taikymo tvarką nustato valstybių narių nuostatos“.

77 Vis dėlto, nors valstybės narės gali leisti pasinaudoti teise į gynybą tomis pačiomis sąlygomis kaip nustatytosios vidaus situacijoms reguliuoti, šios sąlygos turi atitikti Sąjungos teisę ir, be kita ko, neleisti abejoti Muitinės kodekso veiksmingumu (Sprendimo *G. ir R.*, EU:C:2013:533, 36 punktas).

78 Tačiau, kaip nurodė Komisija, nacionaliniam teismui tenkanti pareiga užtikrinti visišką Sąjungos teisės veiksmingumą nereiškia, jog apskūstasis sprendimas turi būti panaikintas visais atvejais, nes buvo priimtas pažeidus teisę į gynybą, visų pirma teisę būti išklaustyti.

79 Iš tiesų pagal Sąjungos teisę teisės į gynybą, visų pirma teisės būti išklaustyti, pažeidimas lemia pasibaigus aptariamai administracinei procedūrai priimto sprendimo panaikinimą, tik jei nesant šio pažeidimo procedūroje būtų pasiektas kitas rezultatas (šiuo klausimu žr. sprendimų *Prancūzija / Komisija*, C-301/87, EU:C:1990:67, 31 punktą; *Vokietija / Komisija*, C-288/96, EU:C:2000:537, 101 punktą; *Foshan Shunde Yongjian Housewares & Hardware / Taryba*, C-141/08 P, EU:C:2009:598, 94 punktą; *Storck / VRDT*, C-96/11 P, EU:C:2012:537, 80 punktą ir *G. ir R.*, EU:C:2013:533, 38 punktą).

80 Todėl teisės į gynybą užtikrinimo principo pažeidimas lemia atitinkamo sprendimo panaikinimą tik tuo atveju, kai, nesant šio pažeidimo, procedūros rezultatas galėtų būti kitoks.

- 81 Pažymėtina, kad pagrindinėse bylose patys suinteresuotieji asmenys pripažįsta, jog skundo procedūra nebūtų pasibaigusi kitaip, jeigu jie būtų buvę išklaustyti prieš priimant ginčijamą sprendimą, nes jie neginčija mokesčių inspekcijos nustatytos tarifinės klasifikacijos.
- 82 Atsižvelgiant į pateiktus svarstymus, į antrojo klausimo b punktą ir trečiąjį klausimą reikia atsakyti, kad sąlygos, kuriomis reikia užtikrinti teisės į gynybą paisymą, ir šios teisės pažeidimo padariniai turi būti nustatomi nacionalinėje teisėje, jeigu tik šiuo tikslu patvirtintos priemonės yra tapačios priemonėms, taikomoms privatiems asmenims panašiose nacionalinės teisės reguliuojamose situacijose (lygiavertiškumo principas), ir jeigu dėl jų naudojimas Sąjungos teisėje nustatytais teisėmis netampa praktiškai neįmanomas arba pernelyg sudėtingas (veiksmingumo principas). Nacionalinis teismas, kuris privalo užtikrinti visišką Sąjungos teisės veiksmingumą, vertindamas teisės į gynybą, visų pirma teisės būti išklaustyti, pažeidimo teisinius padarinius, gali atsižvelgti į aplinkybę, kad toks pažeidimas lemia pasibaigus nagrinėjamai administracinei procedūrai priimto sprendimo panaikinimą, tik jei nesant tokio pažeidimo ši procedūra galėjo pasibaigti kitaip.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

- 83 Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nagrinėjamoje byloje, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti šis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (penktoji kolegija) nusprendžia:

1. **Principu, kad valdžios institucijos turi užtikrinti teisę į gynybą, ir iš šio principo kylančia kiekvieno asmens teise būti išklaustyti vykstant administracinei procedūrai iki sprendimo, galinčio neigiamai paveikti jo interesus, priėmimo, taikomais pagal 1992 m. spalio 12 d. Tarybos reglamentą (EEB) Nr. 2913/92, nustatantį Bendrijos muitinės kodeksą, iš dalies pakeistą 2000 m. lapkričio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (EB) Nr. 2700/2000, asmenys gali tiesiogiai remtis nacionaliniuose teismuose.**
2. **Teisės į gynybą užtikrinimo principas ir visų pirma kiekvieno asmens teisė būti išklaustyti prieš priimant jam nepalankią individualią priemonę turi būti aiškinami taip, kad asmens, kuriam skirtas nurodymas sumokėti, priimtas per importo muitų išieškojimo *a posteriori* procedūrą pagal Reglamentą Nr. 2913/92, iš dalies pakeistą Reglamentu Nr. 2700/2000, teisė į gynybą pažeista, jei valdžios institucija jo neišklausė prieš priimdama sprendimą, nors jis gali pareikšti savo poziciją vėliau per administracinę skundo nagrinėjimo procedūrą, jeigu nacionalinės teisės nuostatose asmenims, kuriems skirti tokie nurodymai, nesuteikiama galimybė, jog tuo atveju, kai jie nebuvo išklaustyti iš anksto, šių nurodymų įgyvendinimas bus sustabdytas, kol jie galbūt bus suformuluoti kitaip. Bet kuriuo atveju taip yra, jei dėl nacionalinės administracinės procedūros, kuria įgyvendinama Reglamento Nr. 2913/92, iš dalies pakeisto Reglamentu Nr. 2700/2000, 244 straipsnio antra pastraipa, ribojamas toks sustabdymas, kai yra pagrindo manyti, kad apskūstasis sprendimas neatitinka muitų teisės aktų arba kad dėl jo suinteresuotajam asmeniui gali būti padaryta neatitaisoma žala.**
3. **Sąlygos, kuriomis reikia užtikrinti teisės į gynybą paisymą, ir šios teisės pažeidimo padariniai turi būti nustatomi nacionalinėje teisėje, jeigu tik šiuo tikslu patvirtintos priemonės yra tapačios priemonėms, taikomoms privatiems asmenims panašiose nacionalinės teisės reguliuojamose situacijose (lygiavertiškumo principas), ir jeigu dėl jų naudojimas Sąjungos teisėje nustatytais teisėmis netampa praktiškai neįmanomas arba pernelyg sudėtingas (veiksmingumo principas).**

Nacionalinis teismas, kuris privalo užtikrinti visišką Sąjungos teisės veiksmingumą, vertindamas teisės į gynybą, visų pirma teisės būti išklaustyti, pažeidimo teisinius padarinius, gali atsižvelgti į aplinkybę, kad toks pažeidimas lemia pasibaigus nagrinėjamai administracinei procedūrai priimto sprendimo panaikinimą, tik jei nesant tokio pažeidimo ši procedūra galėjo pasibaigti kitaip.

Parašai.